

Türk Basınının Filistin ve Doğu Türkistan Sorununa Bakışı

Alper Volkan ERTEM¹

Öz: Türkiye Cumhuriyeti uluslararası sorunlara çözüm bulma gayretinde olan devletler arasında yer almaktadır. Dünyada meydana gelen haksızlıklar karşısında tavır ortaya koyabilen devletlerden bir tanesidir. Bu tavır koyma; dil, din veya ırk farkı gözetmeksizin tüm mağdurları kapsamaktadır. Doğu Türkistanlı yazar Turgun Almas'ın *Uygurlar* adlı kitabının ön sözünde Türkiye'nin Doğu Türkistan meselesi üzerinde yeteri kadar durmadığını ifade edilmektedir. Ahsen Batur tarafından kaleme alınan ön sözde ise Çin'in Doğu Türkistan'da sergilediği mezalim karşısında Türkiye'de gösterilen tepkinin cılız kaldığı ve Müslümanlığı abdest-namazdan ibaret zanneden şekilci, riyakâr kesim ve onların siyasi temsilcilerinin, Filistin'le yatıp Filistin'le kalkarken Doğu Türkistan'daki Müslümanların feryatlarını duymazlıktan geldikleri belirtilmektedir. Bu çalışmada, Filistin sorununun Doğu Türkistan sorunundan daha fazla gündeme getirilip getirilmediği analiz edilecektir. Çalışmada nicel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Türkiye'de yayın yapan üç ulusal gazete analiz edilmiştir. Türk basınında Filistin meselesine daha fazla yer verildiği gibi Filistin'i destekleyen içeriklerin de daha fazla olduğu müşahade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Filistin, Doğu Türkistan, İsrail, Çin, Turgun Almas.

Turkish Press's View of the Problem of Palestine and East Turkistan

Abstract: The Republic of Turkey is among the states striving to find solutions to international problems. It is one of the states that can put forward a stance against the injustices occurring in the world. This attitude includes all victims regardless of language, religion, or race. In the preface to the book *Uyghurs* by the East Turkestan writer Turgun Almas, it is stated that Turkey does not dwell on the East Turkestan issue enough. focus enough on the issue of East Turkestan. In the preface written by the translator Ahsen Batur it is declared that the reaction shown in Turkey against the atrocity that China has exhibited in East Turkestan remains incapable, and those who think of Islam as consisting of ablution and prayer, formalist, hypocrite side and their political representatives ignore the clamor of Muslims in East Turkestan when they always talk about Palestine. In this study, it will be analyzed whether the Palestinian problem is brought to the agenda more than the East Turkestan problem. The quantitative content analysis method was used in the study. Three national newspapers published in Turkey were analyzed. It has been observed that the Palestinian issue is given more space in the Turkish press, as well as more content supporting Palestine.

Keywords: Palestine, East Turkestan, Israel, China, Turgun Almas.

¹ Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Asya Çalışmaları Bölümü, E-Posta: alperertem69@gmail.com / ORCID No: 0000-0001-7802-7375.

Makale Gönderilme Tarihi / Article Submission Date: 14-07-2022

Makale Kabul Tarihi / Article Acceptance Date: 22-08-2022

Araştırma Makalesi / Research Article

Giriş

Türkiye, dünyada meydana gelen eşitsizliklere karşı sesini yükselten ülkeler arasında yer almaktadır. Geçmişten günümüze kadar dünyada meydana gelen sorunlara çözüm bulma gayreti içerisinde olmuştur. Günümüzde adalet, barış ve istikrar sağlama çabaları devam etmektedir. Bu çabaların en müşahhas örneklerini, Rusya-Ukrayna arasında meydana gelen savaşta görebilmek mümkündür. Türkiye her iki ülkenin de Dışişleri Bakanlarını İstanbul'da bir araya getirmiş ve savaşın sona ermesi için diplomatik girişimlerde bulunmuştur (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022).

Türkiye, İsrail'in Filistin'e ve Çin'in Doğu Türkistan'a karşı baskıcı politikalarını da tasvip etmemekte ve sorunların çözümü için çaba göstermektedir. Filistin ve Doğu Türkistan meselelerini dünyada meydana gelen diğer gelişmelerden farklı kılan sebepler bulunmaktadır. Bu sebeplerin başında Doğu Türkistanlıların, Türk ve Müslüman olması gelmektedir. Filistin de Müslüman bir ülkedir ve Müslümanların ilk kıblesi olan Mescid-i Aksa Filistin toprakları içinde yer almaktadır. Yukarıdaki sebeplerden ötürü Türkiye'nin hem Filistin hem de Doğu Türkistan'da meydana gelen olaylara karşı tepkisini gözlemlemek mümkündür.

Bu çalışmada, Doğu Türkistanlı yazar Turgun Almas'ın kitabının ön sözünde Ahsen Batur tarafından dile getirilen Türkiye'nin Filistin sorununa Doğu Türkistan sorunundan daha fazla ilgi gösterip göstermediği analiz edilecektir. Batur, Çin'in Doğu Türkistan'da sergilediği mezalime Türkiye'den gelen tepkilerin cılız kaldığını ifade etmektedir. Batur'a (Almas, 2013, s. 11) göre “*Müslümanlığı abdest-namazdan ibaret zanneden şekilci, riyakâr kesim ve onların siyasi temsilcileri, Filistin'le yatıp Filistin'le kalkarken Doğu Türkistan'daki Müslümanların feryatlarını duymazlıktan geldiler.*” Çalışmanın amacı, bu söyleminin günümüzde geçerli olup olmadığını tespit etmektir.

Bu çalışmanın muhtevasını ulusal yayın yapan gazeteler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini olarak; Türkgün, Akşam ve Sabah gazeteleri rastgele olarak seçilmiştir. 01.01.2019 ile 07.05.2022 tarihleri çalışmanın sınırlılıklarını meydana getirmektedir. Bu kapsamda yukarıdaki üç gazete nicel içerik analiz yöntemiyle birlikte analiz edilecektir.

Nicel çalışmalar sayılarla dolu, grafiklere dayalı ya da tablolar tarafından kuşatılmıştır. Bu tarz çalışmalarda, yazar okuyucuya toplamış olduğu veriler ile birlikte hipotezini nasıl kanıtlayacağına dair ipuçları vermektedir (Neuman, 2017, s. 495). İçerik analizi, iletişim amaçlı üretilmiş görsel, yazılı her türlü metnin analizi için ortaya konmuş bir araştırma yöntemidir (Gökçe, 2019, s. 21). Berelson tarafından ortaya konulan nicel içerik analizi tanımı şu şekildedir (Berelson, 1952, s. 18): “*İçerik analizi, iletişimin görünen/aşikâr (ya da açık/belirgin)*

içeriğinin nesnel, sistematik ve nicel betimlenmesine yönelik bir araştırma tekniği'dir" İçerik analizi çalışmalarında, standart hale getirilmiş kategoriler bulunmaktadır; lakin her farklı çalışma için kategoriler bulunmamaktadır. Araştırmacı kendi kategorilerini oluşturmak suretiyle de içerik analizi yapabilmektedir. Böylece *"hem tündengelim hem de tümevarım yönetiminden hareketle kategori sisteminin oluşturulması"* gerekmektedir (Gökçe, 2019, s. 91). Başka bir nicel içerik analizi tanımı şu şekildedir (Yılmaz, 2019, s. 17): *"İçeriğin belirli yönlerini önceden belirlenen kategorilere göre sınıflayıp farklı içerik tarzlarını ne kadar sıklıkla sergilendiğini belirtme üzerine kurulu bir analiz yöntemidir."* Bilhassa iletişim çalışmalarında, nicel içerik analizi ile birlikte, gazetelerden elde edilen haberlerin işlendiğini görmek mümkündür. Ayrıca belirtmek gerekir ki; güvenilir habercilik de dünyadaki tüm bireyler için son derece önemli bir unsurdur (Temir, 2020, s. 1021). Bu çalışmada da gazetelerden elde edilen veriler önce kategorilere ayrılacak daha sonra da analiz edilecektir.

Filistin'in Türkiye Açısından Önemi

Filistin meselesi 19. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmış ve hâlihazırda güncelliğini koruyan bir mesele olarak varlığını sürdürmektedir. İsrail ve Filistin arasında meydana gelen sorun bilhassa Orta Doğu ülkelerini yakından ilgilendirmektedir. Filistin sorununun çok farklı yönleri bulunmaktadır; fakat özetle Filistin meselesi denildiğinde akla İsrail ve Filistin arasındaki mücadeleler gelmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Yahudilerin Filistin topraklarına yerleştirilmesi politikaları ve 1948'de İsrail Devleti'nin kurulması ile birlikte Filistin açısından sorunlar çoğalmıştır.

Filistin sorunu, askerî, siyasî, toplumsal yönleri bulunan çok yönlü bir konudur. Filistin'in başkenti Kudüs de bu sorunun en önde gelen öğeleri arasında gösterilebilir. Günümüzde İsrail saldırıları altında bulunan Kudüs tarihte de bu saldırılara maruz kalmıştır. 30 Temmuz 1980 tarihinde İsrail, Doğu Kudüs'ü ilhak ederek bu bölgeyi İsrail'in başkenti ilan etmiştir (Abuznaid, 2020, s. 26). Amerika Birleşik Devletleri eski Başkanı Donald Trump, 2017 yılında Kudüs'ü İsrail Devleti'nin başkenti olarak tanıdığını bildiren ve ABD Büyükelçiliğinin Telaviv'den Kudüs'e taşınmasını içeren bir deklarasyona da imza atmıştır (The Newyork Times, 2017). Görülmektedir ki İsrail ve Filistin arasındaki sorun sadece iki devleti ilgilendiren bir mesele olarak kalmayıp uluslararası bir hâl almıştır. Bilhassa Kudüs üzerinde geçmişten günümüze kadar süren sorunlar güncelliğini korumaktadır.

Türkiye'nin Filistin meselesine yaklaşımını etkileyen hususlardan bir tanesi Kudüs'ün Müslümanlar için ayrı bir öneme sahip olmasıdır. Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksa'nın Müslümanların ilk kiblegâhı olması Kudüs'ün değerini artırmaktadır. Dolayısıyla dünyada

bulunan tüm Müslümanlar Mescid-i Aksa'yı kutsal kabul etmektedirler. Hatta mezkûr mescidin Mekke'de bulunan Kabe ve Medine'de bulunan Mescid-i Nebevi'den sonra en kutsal üçüncü ibadethane olarak kabul edilmektedir (Insoll, 1999, s. 49).

Kudüs'ün önemine işaret eden bir diğer husus ise Hz. Peygamber'in Mekke'den Kudüs'e yapmış olduğu mucizevi yolculuktur. İslam inancına göre Hz. Peygamber Kudüs'ten gökyüzüne yükselmiştir. Ayrıca İslam'ın en temel prensiplerin birisi olan namazın da bu yolculuk esnasında farz kılındığından bahsedilmektedir (El-Khatip, 2004, s. 111).

Kur'an'da da Kudüs'ü işaret eden ve direkt olan Kudüs'ü kasteden ayetler bulunmaktadır. İsra suresinin ilk ayeti Kudüs'ü kesin olarak işaret eden ayet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ayette Kudüs şu şekilde yer almaktadır: *“Bir gece, kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu Mescid-i Haramdan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksaya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir (“İsra Suresi,”).”* Bu ayet ile Kudüs'ün zikredildiği konusunda bütün Müslüman din alimleri hemfikirdirler. Hz. Peygamber'in Kudüs ile ilgili bir hadisi de şu şekildedir: *“Ey Kudüs, Allah'ın seçtiği toprak ve onun kullarının vatani, senin duvarlarından dünya oldu. Ey Kudüs, sana doğru inen çığ bütün hastalıkları iyi ediyor. Çünkü geldiği yer Cennet'in bahçeleridir* (Lapierre ve Collins, 1997, s. 9).”

Görülmektedir ki hem Müslümanların kutsal kitabı Kur'an'da hem de Hz. Peygamber'in hadislerinde Kudüs ve onun önemine dair içerikler mevcuttur. Bundan dolayı Filistin toprakları içerisinde yer alan Kudüs tüm Müslümanlar için önem arz etmekle birlikte Türkiye'nin Filistin'i desteklemesinin farklı sebepleri de mevcuttur.

Bu sebeplerin başında Osmanlı Devleti'nin bu kutsal topraklara hükmediyor olması gelmektedir. Tarih boyunca, farklı devletlerin hükmettiği topraklar arasında bulunan Filistin ve Kudüs'te, Osmanlı Devleti döneminde barış ve istikrarın sağlandığı ve o kutsal topraklarda yaşayan diğer dinlere mensup insanların da huzur içerisinde yaşadığı bir şehir olmuştur. Osmanlı'nın hükmettiği yaklaşık 400 yıl boyunca huzurun eksik olmadığını söylemek mümkündür (Özmen, 2018, s. 278).

Günümüzde de Türkiye Filistin'de barışı sağlamak ve orada yaşayan tüm insanların geçmişte olduğu gibi barış ve huzur içerisinde yaşamalarını tesis etmek için mücadele vermektedir. Görüldüğü üzere Türkiye'nin vermiş olduğu bu mücadelenin hem siyasî hem de dinî sebepleri mevcuttur. Bundan dolayı Türkiye Filistin'de yaşanan sorunlara müdahil olmaktadır. Türkiye'nin bu tavrının, Türk basınında ne şekilde yer aldığı tespit edilmeye çalışılacaktır.

Doğu Türkistan'ın Türkiye Açısından Önemi

Türkistan coğrafyası bir bütündür; ancak farklı saiklerle bilhassa Batı literatüründe işgalci ülkelere göre isimler aldığı görülmektedir. Günümüzde Batı Türkistan'a, Sovyet Türkistan'ı; Doğu Türkistan'a, Çin Türkistan'ı ve Güney Türkistan'a da Afgan Türkistan'ı denilmektedir (Eryılmaz, s. 315). İşgalci ülkelerin Türkistan tanımlamaları, Türkistan coğrafyasının bir bütün olmaması için kurgulanmış ve muhtemel bir birleşmenin önünü kesmek için kullanıma sokulmuştur. Türkistan millî mücadelesinde önemli görevler üstlenmiş olan Mustafa Çokay, Doğu Türkistan'ı büyük Türkistan'ın bir parçası olarak gördüğünü ifade etmektedir (Kıdırali, 2020, s. 247).

İklil Kurban, Türkistan coğrafyasını şu şekilde tanımlamaktadır (Kurban, 1995, s. 4): “*Türkistan, Asya'nın tam göbeğindedir. Yani tam anlamıyla Orta Asya'dır.*” Macar bilim adamı Istvan da Orta Asya'nın bugünkü Batı ve Doğu Türkistan olarak tanımlanan alan için kullanıldığını belirtmektedir (Vásáry, 2016, s. 22). Doğu Türkistan ile kastedilen, batıda Tacikistan, Kırgızistan ve Kazakistan; doğuda Çin ve Moğolistan; kuzeyde Rusya ve güneyde de Hindistan, Afganistan, Pakistan çevrili alandır. Günümüzde bu bölge Çin'in özerk bölgelerinden biri olarak ifade edilmektedir. Çin tarafından bu bölgeye “Sincan Uygur Özerk Bölgesi” ismi verilmiştir (Kul, 2013, s. 67).

Türklerin tarih sahnesine çıkışı Orta Asya'da başlamış ve günümüze kadar dünyanın farklı yerlerine yayılmıştır. Doğu Türkistan coğrafyasında da Türkler tarihin en erken çağlarından beri yaşamaktadır. Bu topraklar üzerinde devletler kurmuşlardır. Hatta Doğu Türkistan ve Gansu en eski Türk yurtları olarak anılmaktadır (Yıldırım, 2021, s. 20). Dolayısıyla Doğu Türkistan coğrafyasının en eski Türk yurtlarından olduğu ve Türklerin uzun yıllardan beri bu topraklar üzerinde yaşadığını söylemek mümkündür (Pişkin ve Ertem, 2022, s. 2).

Uygurlar, dokuzuncu yüzyılın ortalarında Orhun civarına göç etmişler ve Turfan yöresinde İdikut (Uygur) devletini kurmuşlardır. Kaşgar yöresinde de bölgede yaşayan diğer Türk boyları ile birleşip Karahanlı Devleti'ni kurmuşlardır (Kurban, 1995, s. 34). Mezkûr iki devlette Doğu Türkistan coğrafyası içerisinde yer almaktadır. Bu devletler, Türk tarihi içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Türkiye Cumhurbaşkanlığı Forsu'nda yer alan 16 büyük Türk devleti içerisinde Karahanlı Devleti ve Uygur Devleti de yer almaktadır (Peler, 2019, s. 85; T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2022). “*Bugünkü Doğu Türkistan'daki Türk topluluğunun esasını teşkil eden Uygurlar, işte bu İdikut Devleti'ni ve Karahanlı Devleti'ni kuran Uygurlar'ın torunlarıdır* (Kurban, 1995, s. 34).”

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Forsu'nda yer alan Karahanlı ve Uygur Devletleri, Türkiye'nin Doğu Türkistan'a olan hassasiyetinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Doğu Türkistan'da Türklerin yaşıyor olması ve ortak bir tarihsel geçmişe sahip olunması açısından Doğu Türkistan meselesi Türkiye için önemlidir.

Karahanlı Devleti Satuk Buğra Han döneminden itibaren İslamiyet'e geçiş yapmaya başlamış ve Karahanlı Devleti İslamiyet'i kabul eden ilk Türk devleti olarak tarihe geçmiştir. Bundan dolayı, Türklerin İslamiyet'i kabulünde ve İslamiyet'in Türkler arasında yayılmasında Karahanlı Devleti'nin yani Uygurların etkisinin olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Bugün, Doğu Türkistan'da yaşayan Uygurların Müslüman olması da Türkiye'nin bölgeye olan hassasiyetinin sebeplerinden ikincisidir.

Doğu Türkistan'da 1864-1877 yılları arasında hüküm süren Kaşgarya Hanlığı'ndan da söz etmek gerekmektedir. Yaklaşık olarak 13 yıl varlığını sürdüren Kaşgarya Hanlığı, Osmanlı Devleti'ne bağlandığını duyurmuştur. Bu duyurunun ardından, basılan paralarda Osmanlı sultanlarının adı zikredilmeye başlamıştır. Aynı şekilde hutbelerde de Osmanlı sultanları adına okutulmuştur. Basılan paralarda ilk önce Sultan Abdülaziz, sonra ise Sultan II. Abdülhamid adına basılmıştır (Doğan, 2020, ss. 69-70). Böylelikle Kaşgar Hanlığı'nın Osmanlı Devleti'ne bağlanması, Türkiye'nin bölgeye olan hassasiyetinin üçüncü aşamasını oluşturmaktadır. Bundan dolayı Doğu Türkistan Osmanlı Devleti'nin bir parçasıdır ve Türkiye'de bu hassasiyetleri göz önünde bulundurmaktadır.

Özetle, Doğu Türkistan'ın Türkiye için önemini kavramak için üç ana sebebin olduğunu söylemek mümkündür. Bu sebeplerden ilki Doğu Türkistan ve Türkiye arasında var olan ortak tarihsel geçmiş ve soy bağıdır. Doğu Türkistan'da yaşayan Uygurların Müslüman olması ve Türkiye'de yaşayanların büyük çoğunluğunun Müslüman olması, yani aynı dinî görüşe sahip olmaları diğer bir sebeptir. Son olarak Doğu Türkistan'da kurulan Kaşgar Hanlığı, Osmanlı Devleti'ne bağlılığını ilan etmiştir. Dolayısıyla Türkiye bu cihetten dolayı da Doğu Türkistan meselesine önem vermektedir.

Türk basınının Doğu Türkistan ve Filistin meselelerine bakışını ortaya koyabilmek için ilk olarak Türkgün gazetesi analiz edilecektir.

Türkgün Gazetesi

Ulusal yayın yapan gazeteler arasında bulunan Türkgün gazetesi, 2019 yılından günümüze kadar (07.05.2022) olan yayınları “Doğu Türkistan” ve “Filistin” anahtar kelimeleri ile birlikte taranmıştır.

Tablo 1: Doğu Türkistan ve Filistin Kelimeleri

Kelime	Yayın Sayısı	Yüzde
Doğu Türkistan	32	13,1%
Filistin	213	86,9%
Toplam	245	100,0%

Türkgün gazetesinde yer alan yayınlar incelendiğinde, Doğu Türkistan ve Filistin ile ilgili toplam 245 yayına ulaşılmıştır. Doğu Türkistan ile ilgili yayınlar 32 tane ve incelenen yayınlar arasındaki oranı %13,1’dir. Filistin ile ilgili yayınların sayısı 213 olup, toplam içerisindeki oranı %86,9’dur (Türkgün, 2022).

Tablo 2: Haber Başlıklarında Doğu Türkistan ve Filistin Kelimeleri

Kelime	Yayın Sayısı	Başlık
Doğu Türkistan	32	26
Filistin	213	102

Türkgün gazetesinde yer alan yayınların başlıkları da analize tabi tutulmuştur. Buna göre, Doğu Türkistan ile ilgili toplam 32 yayının 26’sında Doğu Türkistan kelimesi yayının başlığında yer almaktadır. Yayın başlıkları Filistin açısından irdelendiğinde, toplam 213 yayının 102’sinde Filistin kelimesi haber başlıklarında yer almaktadır (Türkgün, 2022).

Doğu Türkistan ve Filistin ile ilgili yayınların içeriği şu şekilde analiz edilmiştir.

Tablo 3: Doğu Türkistan Yayınlarının İçeriği

Kategoriler	Kategori Sayıları	Yüzde
Köşe Yazıları	4	12,5%
Haberler	17	53,1%
Basın Açıklaması ve Protestolar	11	34,4%
Toplam	32	100,0%

Doğu Türkistan ile ilgili haberler, üç kategoriye ayrılarak analiz edilmiştir. Bu kategorilerden birincisi, gazetede yayınlanan köşe yazarlarının yazmış olduğu yazılardır. İkinci kategori, içerik olarak Doğu Türkistan ile ilgili gazete tarafından yapılan haberleri göstermektedir. Son olarak da siyasi partiler tarafından ya da sivil toplum örgütleri tarafından gerçekleştirilen protesto eylemlerini ve basın açıklamaları analiz edilmiştir. Bu verilere göre Doğu Türkistan ile ilgili

olarak gazetede en fazla yerin Doğu Türkistan ile ilgili haberlere ayrıldığını söylemek mümkündür. Doğu Türkistan haberlerinin oranı %53,1'dir. Daha sonra Doğu Türkistan ile ilgili gerçekleştirilen basın açıklamaları ve protesto eylemleri gelmektedir. Bunlar, toplam yayınlar içerisinde %34,4 ile temsil edilmektedir. Son olarak da %12,5 ile köşe yazarlarının yazıları yer almaktadır (Türkgün, 2022).

Tablo 4: Filistin Yayınlarının İçeriği

Kategoriler	Kategori Sayıları	Yüzde
Köşe Yazıları	0	0,0%
Haberler	126	59,2%
Basın Açıklaması ve Protestolar	87	40,8%
Toplam	213	100,0%

Türkgün gazetesinde Filistin ile ilgili köşe yazısı bulunmamaktadır. Toplam 213 yayının 87'si Filistin ile ilgili haberlerden oluşmakta olup, %40,8'lik oranla temsil edilmektedir. Filistin'e destek veren protesto, eylem ve gösteriler ile devletler, sivil toplum kuruluşları, uluslararası kurumların Filistin'e destek açıklamaları, 87 haber ile %40,8'lik oranla temsil edilmektedir (Türkgün, 2022).

Türk basınının Doğu Türkistan ve Filistin meselelerine bakışını ortaya koyabilmek için ikinci olarak Akşam gazetesi analiz edilecektir.

Akşam Gazetesi

Ulusal yayın yapan gazeteler arasında bulunan Akşam gazetesi, 2019 yılından günümüze kadar (07.05.2022) olan yayınları "Doğu Türkistan" ve "Filistin" anahtar kelimeleri ile birlikte taranmıştır.

Tablo 5: Doğu Türkistan ve Filistin Kelimeleri

Kelime	Yayın Sayısı	Yüzde
Doğu Türkistan	7	6,5%
Filistin	100	93,5%
Toplam	107	100%

Akşam gazetesinde yer alan yayınlara göre, Doğu Türkistan ve Filistin ile ilgili toplam 107 yayına ulaşılmıştır. Doğu Türkistan'ı içeren yayınlar 7 tane olup, incelenen yayınlar arasındaki oranı %6,5'tir. Filistin ile ilgili de toplam 100 yayın bulunmakta olup, bu yayınların toplam içerisindeki yüzdesi %93,5'tir (Akşam, 2022).

Tablo 6: Haber Başlıklarında Doğu Türkistan ve Filistin Kelimeleri

Kelime	Yayın Sayısı	Başlık
Doğu Türkistan	7	4
Filistin	100	57

Akşam gazetesindeki Doğu Türkistan ve Filistin ile ilgili yayınların başlıkları da analize tabi tutulan öğeler arasındadır. Buna göre, Doğu Türkistan ile ilgili toplam 7 yayının 4'ünde Doğu Türkistan kelimesi yayının başlığında yer almaktadır. Yayın başlıkları Filistin açısından irdelendiğinde, toplam 100 yayının 57'sinde Filistin kelimesi haber başlıklarında yer almaktadır. (Akşam, 2022).

Tablo 7: Doğu Türkistan Yayınlarının İçeriği

Kategoriler	Kategori Sayıları	Yüzde
Köşe Yazıları	0	0,0%
Haberler	3	42,9%
Basın Açıklaması ve Protestolar	4	57,1%
Toplam	7	100,0%

Akşam gazetesindeki Doğu Türkistan ile ilgili yayınların içeriği analiz edildiğinde, Doğu Türkistan ile alakalı hiç köşe yazısına rastlanılmamıştır. Doğu Türkistan ile ilgili toplam yedi yayından üçünü haberler meydana getirmektedir. Bu haberler toplam içerisinde %42,9'luk oranla temsil edilmektedir. Doğu Türkistan'a destek veren basın açıklaması, protesto ve eylem gibi etkinlikler de dört haberle temsil edilmekte olup %57,1 yüzdesiyle yer almaktadır (Akşam, 2022).

Tablo 8: Filistin Yayınlarının İçeriği

Kategoriler	Kategori Sayıları	Yüzde
Köşe Yazıları	0	0,0%
Haberler	71	71,0%
Basın Açıklaması ve Protestolar	29	29,0%
Toplam	100	100,0%

Akşam gazetesindeki Filistin ile ilgili yayınların içeriği analiz edildiğinde, hiç köşe yazısına rastlanılmamıştır. Akşam gazetesinde Filistin ile ilgili yayınların büyük kısmı Filistin haberlerinden müteşekkildir. Bu haberlerin temsil oranı %71'dir. Filistin ile ilgili yapılan basın açıklamaları, protesto, eylem gibi etkinlikler de 29 yayın ile ele alınmakta olup, bu yayınlar %29'a denk gelmektedir (Akşam, 2022).

Türk basınının Doğu Türkistan ve Filistin meselelerine bakışını ortaya koyabilmek için son olarak Sabah gazetesi analiz edilecektir.

Sabah Gazetesi

Ulusal yayın yapan gazeteler arasında bulunan Sabah gazetesi, 2019 yılından günümüze kadar (07.05.2022) olan yayınları “Doğu Türkistan” ve “Filistin” anahtar kelimeleri ile birlikte taranmıştır.

Tablo 9: Doğu Türkistan ve Filistin Kelimeleri

Kelime	Yayın Sayısı	Yüzde
Doğu Türkistan	145	13,9%
Filistin	900	86,1%
Toplam	1045	100%

Sabah gazetesinde yer alan yayınlar “Doğu Türkistan” ve “Filistin” anahtar kelimeleri ile birlikte taranmıştır. Bu anahtar kelimeler ile birlikte elde edilen verilere göre toplam 1045 adet yayına ulaşılmıştır. Bu yayınlar içerisinde Doğu Türkistan kelimesi 145 adet yayında yer almaktadır ve toplam içerisinde %13,9 ile temsil edilmektedir. Filistin anahtar kelimesi ile elde edilen yayınların sayısı 900 olup, toplam içerisinde %86,1’lik yüzde ile temsil edilmektedir (Sabah, 2022).

Tablo 10: Haber Başlıklarında Doğu Türkistan ve Filistin Kelimeleri

Kelime	Yayın Sayısı	Başlık
Doğu Türkistan	145	23
Filistin	900	143

Sabah gazetesinde yer alan, Doğu Türkistan ve Filistin kelimelerinin analizi şu şekildedir: Doğu Türkistan kelimesi 23 yayın başlığında zikredilirken, Filistin kelimesi 143 yayın başlığında yer almaktadır. (Sabah, 2022).

Tablo 11: Doğu Türkistan Yayınlarının İçeriği

Kategoriler	Kategori Sayıları	Yüzde
Köşe Yazıları	17	11,7%
Haberler	83	57,2%
Basın Açıklaması ve Protestolar	45	31,0%
Toplam	145	100,0%

Sabah gazetesinde, Doğu Türkistan kelimesinin 145 yayın içeriğinde yer aldığı tespit edilmiştir. Bahse konu yayınların içerikleri ise şu şekildedir: Doğu Türkistan’ın en fazla yer aldığı kategori haberler kategorisi olup, toplam 83 adet haber içeriğinde geçmektedir. Genel toplam içerisindeki oranı %57,2’dir. 45 adet yayın ile basın açıklaması ve protestolardan meydana gelen kategori %31 ile temsil edilmektedir. Son olarak da Doğu Türkistan ile ilgili kaleme

alınmış olan 17 adet köşe yazısı bulunmakta olup genel toplam içerisindeki oranı %11,7'dir (Sabah, 2022).

Tablo 12: Filistin Yayınlarının İçeriği

Kategoriler	Kategori Sayıları	Yüzde
Köşe Yazıları	316	35,1%
Haberler	143	15,9%
Basın Açıklaması ve Protestolar	441	49,0%
Toplam	900	100,0%

Sabah gazetesinde, Filistin kelimesinin 900 yayın içeriğinde yer aldığı tespit edilmiştir. Bahse konu 900 yayının içerikleri analiz edilmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır: 900 yayının 441 adeti Filistin'e destek veren basın açıklaması, siyasi parti ve sivil toplum kuruluşları gibi yapıların yapmış olduğu destek açıklamalarından meydana gelmiştir. Genel toplam içerisinde %49'luk bir orana sahiptir. Ardından Filistin'le ilgili köşe yazarları tarafından kaleme alınan yazılar gelmektedir. Bu köşe yazılarının genel toplam içerisindeki oranı ise %35,1'dir. Son olarak da Filistin'le ilgili haberler yer almaktadır. Toplam 143 haber bulunmakta olup, %15,9'luk bir oran ile temsil edilmektedir (Sabah, 2022).

Sonuç

Turgun Almas tarafından kaleme alınan Uygurlar kitabının ön sözünde kitabın çevirmeni Ahsen Batur bir kıyaslamaya yer vermektedir. Bu kıyaslamada Batur, Türkiye'nin Filistin sorunu ile daha fazla alakadar olduğunu ve Doğu Türkistan sorununa aynı şekilde yaklaşmadığını öne sürmektedir. Bu çalışmada da Batur tarafından öne sürülen söylemin doğru olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Söylemin doğruluğunu tespit edebilmek için ulusal yayın yapan üç gazete ele alınmıştır. Bu gazetelerdeki veriler, farklı kategorilere ayrılarak, sistematik bir şekilde analiz edilmiştir.

Bu çalışmada; Türkgün, Akşam ve Sabah gazetelerinde yer alan toplam 1397 adet haber incelenmiştir. İlk olarak Batur'un söylemini test edebilmek için, Doğu Türkistan ve Filistin kelimelerinin ne sıklıkla haberlerde yer aldığı tespit edilmiştir.

Türkgün gazetesinde Filistin kelimesi 213, Akşam gazetesinde 100 ve Sabah gazetesinde 900 kelimeyle yer almaktadır. Doğu Türkistan kelimesi de Türkgün gazetesinde 32, Akşam gazetesinde 7 ve Sabah gazetesinde 145 kez zikredilmiştir. Bu sonuçlar, Filistin kelimesinin Doğu Türkistan kelimesinden çok daha fazla kullanıldığını ispat etmektedir.

İkinci olarak haber başlığı ve anahtar kelimeler arasındaki korelasyon incelenmiştir. Çünkü haber başlığı, haberin içeriğine yönelik bilgiler içermektedir. Bu açıdan başlık ve anahtar

kelimeler arasındaki uyum da mühimdir. Akşam ve Sabah gazetelerinde başlık ve anahtar kelimeler arasındaki uyum oranının eşit olduğunu söylemek mümkündür.

Türkgün gazetesinde Doğu Türkistan anahtar kelimesi 32 haberin 26'sının başlığında; Filistin kelimesi de 213 haberin 102'sinin başlığında yer almaktadır. Bu verilere göre haber başlığı ve içerik arasındaki korelasyonun yalnızca Türkgün gazetesinde farklı olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Başlık ve içerik arasındaki analizden sonra ise yayınların içeriğinin ne şekilde olduğu analiz edilmiştir. Bu analizde üç kategoriden yararlanılmıştır. Bu kategorilerden en önemlisi basın açıklamaları ve protestolar isimli kategoridir. Bu kategori içerisinde, siyasi parti temsilcileri, sivil toplum kuruluşları, dernekler, vakıflar, uluslararası kuruluşlar tarafından verilen destekler yer almaktadır. Yani bu kategorideki oran Batur'un söyleminin ne denli doğru olup olmadığını göstermesi açısından son derece önemlidir. Diğer bir kategori ise haberler kategorisidir. Bu kategori içerisinde anahtar kelimelerin yer aldığı haberler yer almaktadır. Son kategori ise köşe yazılarıdır. Köşe yazıları da Batur'un söyleminin doğruluğunun ölçülmesi açısından önemlidir. Burada anahtar kelimeleri içeren köşe yazıları analiz edilmiştir.

Türkgün gazetesinde, basın açıklamaları ve protestolar analiz edildiğinde; Doğu Türkistan 11 adet ile temsil edilirken Filistin 87 adet ile temsil edilmektedir. Dolayısıyla Türkgün gazetesinde Filistin sorununun daha fazla yer aldığını söylemek mümkündür. Sabah gazetesinde yer alan basın açıklamaları ve protestoların analizi şu şekildedir: Doğu Türkistan 45 adet ile temsil edilirken Filistin 441 adet ile temsil edilmektedir. Sabah gazetesi için de Filistin sorununun daha fazla zikredildiğini söyleyebilmek mümkündür.

Akşam gazetesindeki yüzdeler farklılık göstermektedir. Bunun sebebi, analiz edilen Doğu Türkistan haberlerinin nicelik olarak azlığıdır. Bu analizde Doğu Türkistan ile ilgili toplam 7 yayın yer almakta iken Filistin ile ilgili 100 yayın yer almaktadır. Bundan dolayı, oranlar yanıltıcı olabilmektedir. Buna göre Akşam gazetesinde Doğu Türkistan'la ilgili basın açıklamaları ve protestolar 4 adet ile temsil edilirken Filistin 29 adet ile temsil edilmektedir. Sonuç olarak, Filistin ve Doğu Türkistan'a destek içeren haberlerin analiz edildiği basın açıklamaları ve protestolar kategorisinde de Filistin'in daha fazla yer tuttuğunu söylemek mümkündür.

Türkgün gazetesinde yer alan haberler kategorisi analiz edildiğinde, Doğu Türkistan'ın 17 haber ile; Filistin'in 126 haber ile temsil edildiği görülmektedir. Akşam gazetesinde ise; Doğu Türkistan üç haber ile; Filistin ise 71 haber ile temsil edilmektedir. Son olarak Sabah gazetesinde yer alan haberler kategorisi incelendiğinde, Doğu Türkistan 83 haber ile temsil

edilirken Filistin 143 haber ile temsil edilmektedir. Bu sonuçlara göre; haberler kategorisinde de Filistin kelimesinin daha fazla yer aldığını söyleyebilmek mümkündür.

Türkgün gazetesinde yer alan köşe yazıları kategorisi analiz edildiğinde; Doğu Türkistan 4 adet ile temsil edilirken Filistin ile ilgili köşe yazısı yer almamaktadır. Sabah gazetesinde yer alan köşe yazıları kategorisinde ise Doğu Türkistan 17 köşe yazısı ile temsil edilirken Filistin 316 ile temsil edilmektedir. Akşam gazetesinde ise Doğu Türkistan ve Filistin ile ilgili köşe yazısına rastlanılmamıştır.

Sonuç olarak, Batur tarafından iddia edilen ve Türkiye'nin Filistin sorununa Doğu Türkistan sorunundan daha fazla yer verdiği söylemi, bu çalışma ile birlikte doğrulanmıştır. Filistin meselesinin Türk basınında daha fazla yer aldığı ayrıca Filistin'e destek veren içeriklerin de daha fazla olduğu müşahede edilmiştir.

Kaynakça

- Abuznaid, A. (2020). *Filistin Kadın Hareketinin Filistin Güvenlik Paradigmasındaki Tarihsel Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akşam. (2022). <https://www.aksam.com.tr/> adresinden alındı. Erişim Tarihi: (08.05.2022)
- Almas, T. (2013). *Uygurlar* (D. A. Batur, Çev. 2.baskı). İstanbul: Selenge
- Berelson, B. (1952). *Content Analysis in Communications Research*. Glencoe
- Doğan, S. (2020). *Doğu Türkistan'da Son Osmanlı Hanı Yakub Bey ve Kaşgar Hanlığı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat
- El-Khatip, A. (2004). Kur'an'da Kudüs. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(1), 109-144.
- Eryılmaz, İ. Türkistan Coğrafyası ve Jeopolitiği. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 7(1), 315-333.
- Gökçe, O. (2019). *Klasik ve Nitel İçerik Analizi Felsefe, Yöntem, Uygulama*. Konya: Çizgi Kitabevi
- Insoll, T. (1999). *The Archaeology of Islam*: Blackwell Publishers
- İsra Suresi. içinde *Kur'an*.
- Kıdırali, D. (2020). *Kod Adı Türkistan: Mustafa Çokay*. Ankara: Bengü Yayınları

- Kul, Ö. (2013). Terör Üzerinden Global Savaş ve Sözde Uygur Terör Tehdidi (1990-2011). *Türkiyat Mecmuası*, 23(2), 65-98.
- Kurban, İ. (1995). *Doğu Türkistan İçin Savaş*. Ankara: Türk Tarih Kurumu
- Lapierre, D. ve Collins, L. (1997). *Kudüs Ey Kudüs* (A. Emeç, Çev.). İstanbul
- Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (S. Özge, Çev. Cilt. 2). Ankara: Yayınodası
- Özmen, S. (2018). *Dini Ve Hukuki Perspektife Göre Geçmişten Günümüze Kudüs'ün Önemi*. II. Uluslararası Multidisipliner Çalışma Kongresi 'nde sunulan bildiri, Adana.
- Peler, G. Y. (2019). Tarih Boyunca Altay Halkları Arasındaki Geçişkenlik. *International Journal of Volga-Ural and Turkestan Studies*, 1(1), 83-94.
- Pişkin, Ç. ve Ertem, A. V. (2022). Amerika Merkezî İstihbarat Teşkilatı Raporlarına Göre, Doğu Türkistan'daki İstihbarat Faaliyetleri (1948-1955). *International Journal of Volga-Ural and Turkestan Studies*, 4(7), 1-22.
- Sabah. (2022). <https://www.sabah.com.tr/> adresinden alındı. Erişim Tarihi: (10.05.2022)
- T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2022). Fors. <https://www.tccb.gov.tr/cumhurbaskanligi/resmi-simgeler/fors/> adresinden alındı. Erişim Tarihi: (23.04.2022)
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2022). Türkiye-Rusya-Ukrayna Üçlü Dışişleri Bakanları Toplantısı. <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-rusya-ukrayna-uclu-disisleri-bakanlari-toplantisi--10-mart-2022.tr.mfa> adresinden alındı. Erişim Tarihi: (09.05.2022)
- Temir, E. (2020). Deepfake: new era in the age of disinformation and end of reliable journalism. *Selçuk İletişim*, 13(2), 1009-1024.
- The Newyork Times. (2017). Trump Recognizes Jerusalem as Israel's Capital and Orders U.S. Embassy to Move. <https://www.nytimes.com/2017/12/06/world/middleeast/trump-jerusalem-israel-capital.html> adresinden alındı. Erişim Tarihi: (04.04.2021)
- Türkgün. (2022). <https://www.turkgun.com/> adresinden alındı. Erişim Tarihi: (07.05.2022)
- Vásáry, I. (2016). *Eski İç Asya'nın Tarihi* (İ. Doğan, Çev. 2.baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat
- Yıldırım, K. (2021). Türklerin Tarih Sahnesine Çıkışı ve Yayılımları. içinde *Türklerin Tarihi Başlangıçtan 20. Yüzyılın İlk Yarısına Kadar*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Yılmaz, D. (2019). *Eski Çin'de Kadın: Lienüzhuan (列女传) Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EXTENDED ABSTRACT

Ahsen Batur, the translator of the book on *Uighurs*, allows comparison in Turgun's book. In this comparison, it propounds that Turkey has more to do with the Palestinian issue and does not approach the East Turkestan issue along the same lines. In this study, it has been tried to make sure whether the discourse put forward by Batur is true or not. In order to make sure the truth of the discourse, three national newspapers were examined. The data in these newspapers have been systematically analyzed, dividing them into different categories.

In this study, a total of 1397 news items in *Türkgün*, *Akşam*, and *Sabah* newspapers were examined. Initially, to test the statement of Batur, it was determined how often the words 'East Turkestan' and 'Palestine' take a part in the news. The word Palestine is used 213 times in *Türkgün* newspaper, 100 times in *Akşam* newspaper, and 900 times in *Sabah* newspaper. The word 'East Turkestan' is used 32 times in *Türkgün* newspaper, 7 times in *Akşam* newspaper, and 145 times in *Sabah* newspaper. These results prove that the word Palestine is used much more than the word East Turkestan.

Secondly, the correlation between the headline and keywords was examined. Because the headline contains information about the content of the news. In this respect, the accordance of the title and keywords is also important. It is possible to say that the accordance ratio between the title and keywords in *Akşam* and *Sabah* newspapers is equal. In the *Türkgün* newspaper, the keyword of East Turkestan takes place in 32 news and 26 headlines of this news; the word Palestine takes place in 213 news and 102 headlines of this news. According to these data, it is necessary to note that the correlation between the news headline and the content varies only in *Türkgün* newspapers.

After the examination between the title and the content, the content of the publications was examined in the following way. In this analysis, three categories were exploited. In this analysis, 3 categories were exploited. The most important of these categories are called press releases and protests. This category contains the support given by representatives of political parties, non-governmental organizations, associations, foundations, and international organizations. That is to say, the ratio in this category is extremely significant for Batur to show how true its statement is. Another category is the news category. In this category, there is news containing keywords. The last category is the opinion column. Opinion columns are also important for measuring the accuracy of Batur's statement. Here is the analysis of the columns containing the keywords.

When examining press releases and protests in the *Türkgün* newspaper, East Turkestan is represented with 11 news while Palestine is represented with 87 news. Therefore, it is possible to say that the Palestinian issue is more covered in *Türkgün* newspaper. The examination of press statements and protests in the *Sabah* newspaper is as follows: East Turkestan was represented by 45 news, while Palestine was represented by 441. It is also possible to say that the Palestinian issue has been mentioned more in the *Sabah* newspaper. The percentile rank in *Akşam* newspaper is different. This is because the examined East Turkestan news is limited in quantity. In this analysis, a total of seven publications related to East Turkestan are included, while 100 publications related to Palestine are included. Because of this, the rates may be misleading. According to this, press statements and protests about East Turkestan in *Akşam* newspaper are represented by 4 news, while Palestine is represented by 29 news. As a result, it is possible to say that Palestine also occupies much more place in the category of press releases and protests, where news containing support for Palestine and East Turkestan is examined.

When the news category in *Türkgün* newspaper is examined, it is observed that East Turkestan is represented by 17 news, and Palestine is represented by 126 news. In *Akşam* newspaper, East Turkestan is represented by 3 news, and Palestine is represented by 71 news. In conclusion, when the category of news in the *Sabah* newspaper is examined, East Turkestan is represented by 83 news while Palestine is represented by 143 news. According to these results, it is possible to say that the word Palestine was included more in the news category as well.

When the category of an opinion column in *Türkgün* newspaper is examined, while East Turkestan is represented by four opinions columns, there is no column about Palestine. In the category of opinion columns in *Sabah* newspaper, East Turkestan is represented by 17 columns while Palestine is represented by 316. In *Akşam* newspaper, there was no opinion column about East Turkestan and Palestine.

Therefore, the statement claimed by Batur that Turkey gives more space to the Palestinian problem than the East Turkestan problem has been confirmed along with this study. It has been observed that the Palestinian issue is more take a part in the Turkish press and that there is more content that supports Palestine.